

4. Хартия «города Европы на пути к устойчивому развитию» (ольборгская хартия) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dzyalosh.ru/02-dostup/books/otcrit/r3-hartiy>.
5. Экология мегаполиса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://1tmn.ru/style/urbanism/ehkologiya-megapolisa-4135512>
6. Harding D. Public art-Contentious term and contested practice / D. Harding. — Glasgow : Foulis Press 1996. — 95 p.
7. Kondo J. Revitalization of a Community. Site-Specific Art and Art Festivals. A Case of Art Site Naoshima / J. Kondo. — 2012. — 144 p.
8. Zukin, Sharon The Culture of Cities / Sharon Zukin. — Cambridge, MA: Blackwell Publishers, 1995 [Electronic resource] // Archdaily : the world's most visited architecture website. — Mode of access: <https://ru.scribd.com/doc/315412654/Sharon-Zukin-The-Cultures-of-Cities-Blackwell-1995>.

*Орленко Микола Іванович, кандидат технічних наук,
президент корпорації «Укрреставрація»*

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ОХОРОНИ І РЕСТАВРАЦІЇ ПАМ'ЯТОК АРХІТЕКТУРИ І МІСТОБУДУВАННЯ

System monitoringu za stanem ochrony i renowacji zabytków w zakresie architektury i urbanistyki

W artykule podjęto problem zachowania i renowacji zabytków architektury. Ukraina zobowiązana zabezpieczać należyty stan swojej nieruchomej spuścizny, jednak dzisiejsze państwo znacznie odstaje od międzynarodowych wymogów ochrony historyczno-kulturalnych dorobków. Określono konieczność stworzenia systemu monitoringu zabytków architektury i urbanistyki w celu przywiedzenia ojczystej branży ochrony zabytków do poziomu światowych standardów, określono miejsce i rolę branży konserwatorskiej w warunkach teraźniejszości.

Analiza doświadczenia konserwatorskiego lat niezależności Ukrainy dowodzi, że we współczesnych warunkach poręczeniem efektywnej kompleksowej renowacji jest opracowanie naukowo-technologicznej i organizacyjnej dokumentacji na podjęcie naprawczy – konserwatorskich prac.

Rejestr instrukcji musi włączać wiadomości o lokalizacji obiektu, reliefie, runtach, tło zabudowie, sieciach inżynierskich, wiadomościach o objętościowolaniistycznych konstruktywnych właściwościach, architektonicznych i konstruktywnych węzłach i detalach, decorum w wnętrzu i zewnątrz. Budowlane i wykończeniowe materiały, a także historyczne zaświadczenia, bibliograficzne dane, archiwalne dane, architektów.

Słowa kluczowe: monitoring, renowacja, instrukcje architektury i urbanistyki, techniczny stan.

Постановка проблеми. Слід зазначити, що на сьогоднішній день Україна значно відстає від міжнародних вимог охорони історико-культурних надбань, тому, визначаючи стратегічним завданням входження держави в європейське співтовариство, необхідно насамперед привести національну пам'яткоохоронну галузь до рівня світових стандартів.

Кабінет Міністрів України затвердив Державний реєстр нерухомих пам'яток архітектури і містобудування України. Цей реєстр включає в себе пам'ятки національного і місцевого значення з присвоєними охоронними номерами. На кожен пам'ятку заведена облікова документація (облікова картка, або паспорт, коротка історична довідка, акт технічного стану, матеріали фото фіксації).

Водночас сьогодні накопичилось багато проблем в пам'яткоохоронній і реставраційній галузях, оскільки і в масштабах держави, і по кожному регіону відсутній моніторинг стану пам'яток нерухомої спадщини із зазначенням аварійності, незадовільного технічного стану, необхідності в коштах і джерелах фінансування, не визначені потреби в людських ресурсах, особливо підготовці кваліфікованих кадрів для реставрації, не зведений баланс по матеріально-технічним ресурсам, механізмах; відсутня програма розвитку реставраційних організацій, а також їх виробничих баз, відсутні довгострокова конкретна комплексна програма і зведений баланс по фінансових, матеріально-механічних і людських ресурсах в державі включаючи регіони.

Основна частина.

Етапи проведення моніторингу за станом збереження пам'яток архітектури і містобудування

1 етап. Комплексне дослідження, розробка науково-проектної кошторисної документації, спрямованої на ліквідацію аварійного стану, визначення обсягів і переліку консерваційних робіт, реставрації з пристосуванням пам'ятки в сучасних умовах.

На цьому етапі визначається технічний стан пам'ятки архітектури, аварійність, підраховуються потреби в коштах, матеріально-технічних і людських ресурсах, етапи проведення робіт та реставрації.

Вирішення поставлених задач по кожній пам'ятці архітектури потребує розробки кошторису, де вказується вартість реставраційних робіт, нормативної трудомісткості на вказані і розписані в переліку види робіт та кошторисної заробітної плати, потреби в матеріалах, výroбах в їх поточних цінах та механізмах.

Згідно ДБН Д.1.1-1-2000 кошторисні нормативи поділяються на елементні та укрупнені (збільшені). Для реставрації розроблені ресурсні елементні кошторисні норми на ремонтно-реставраційні роботи РЕКНР (ДБН Д.2.5.-2000).

Автоматизація кошторисних розрахунків дозволяє розрахувати ресурсну вартість і здійснювати взаєморозрахунки за виконані роботи.

Основні програмні комплекси, які пройшли атестацію на відповідність нормативної бази та методики розрахунків і рекомендовані в Україні та

найбільше використовуються для реставрації пам'яток архітектури «АВК-3» і «Будівельні технології».

2 етап. Визначення в межах держави, окремого регіону, населеного пункту в потребах в фінансових матеріально-технічних і людських ресурсах по кожній пам'ятці на основі розрахунків зведеного балансу з джерелами фінансування.

3 етап. Узгодження і затвердження «Державної програми» з урахуванням економічного потенціалу держави, інвесторів, власників на проведення підрядних ремонтно-реставраційних робіт з першочерговими протиаварійними роботами і консерваційними заходами.

Галузеве прогнозування

В Україні накопичений досвід галузевого прогнозування по реставрації пам'яток архітектури і містобудування. Такі розробки були здійснені протягом 1984-1987 років, коли на замовлення Держбуду України інститутом «Укрпроектреставрація» був розроблений «Перспективний план проведення науково-проектних і підрядних ремонтно-реставраційних робіт по пам'ятках архітектури і містобудування Української РСР». Станом на 01.01.1985 року було обстежено 5330 пам'яток архітектури і містобудування, які знаходились на державному обліку. По кожному із них з виїздом на місце була заведена інвентарна робоча картка згідно рекомендацій ІКОМОС. Всі дані зводились в таблиці і картосхеми.

Особлива увага приділялась актам технічного стану, аварійності пам'ятки; значущості пам'ятки, рекомендаціям по пристосуванню пам'ятки в сучасних умовах, черговості проведення робіт, необхідності в коштах на розробку проекту і проведення робіт по реставрації.

Отримані матеріали дослідження були зведені як рекомендації для подальшого планування. Так, із 5330 пам'яток обстежених по Україні 779 перебували в аварійному і незадовільному технічному стані (14,6%).

На базі цих даних обстеження Українське спеціальне науково-реставраційне виробниче управління Держбуду УРСР (з 1989 - об'єднання, з 1998 - Корпорація) розробило «Заходи по перспективному розвитку мережі реставраційних організацій на період 1987-1990 рр. і до 2000 р.» якими передбачалось до 1990 року збільшення обсягів підрядних ремонтно-реставраційних робіт в 2 рази, науково-проектних – реставраційних робіт в 2,5 рази.

Якщо аналізувати сучасний стан пам'яткоохоронної галузі, то сьогодні ситуація з технічним станом погіршилась порівняно з початком 1990-х років, більшість внесених до Державного реєстру об'єктів нерухомої спадщини перебуває в незадовільному стані, а коштів на їх реставрацію ні у держави, ні у місцевих бюджетах немає. Ще одна проблема пов'язана з несанкціонованим наступом сучасної елітної забудови на історичну забудову, коли пам'ятки відселяються, навмисно доводяться до гостро аварійного стану, а потім руйнуються для звільнення місця під комерційні об'єкти. Така ситуація

характерна для великих міст, передусім для Києва, і масштаб цих дій набуває масового загрозливого характеру.

Сьогодні ми всі є свідками того, як в буферних зонах пам'яток, внесених до переліку ЮНЕСКО (Софійський монастир, Києво-Печерська Лавра), грубо порушуються правила забудови в охоронних зонах, неодноразово піднімалось питання про виключення наших об'єктів зі списку світової спадщини саме через грубе порушення вимог по їх збереженню, закріплених міжнародними пам'яткоохоронними і реставраційними документами.

В умовах існуючих економічних і політичних проблем в нашій державі існує загроза того, що проблема дотримання нормативно-правової і законодавчої бази із збереження нерухомої спадщини перейде до розряду не першочергових, другорядних. Проте дбайливе ставлення до матеріальних свідчень історії є запорукою розвитку країни. На прикладі таких країн, як, приміром, Австрія, Німеччина чи Японія можна побачити, що в успішних країнах виділяються значні кошти саме на збереження реставрацію архітектурної спадщини. Приміром, в Австрії реставраційна галузь знаходиться в компетенції держави, і фінансування реставраційних заходів відбувається саме з державного бюджету. В старовинних містечках Німеччини, де предметом охорони є не окрема будівля, а місто в цілому, держава матеріально заохочує власників дотримуватись всіх пам'яткоохоронних і реставраційних вимог при відновленні об'єктів приватної власності (одним з прикладів є містечко Нордлінген в Баварії). Світовий досвід свідчить про ефективність матеріального стимулювання власників об'єктів, які перебувають в приватній власності: наприклад, в Німеччині їм зменшують суму податків, виплачують грошові винагороди, тощо.

Висновки

Для забезпечення потреби в змістовому наповненні інформаційної структури експертної системи проведення реставраційних робіт були систематизовані – з однієї сторони – елементи будівель за ієрархічними рівнями, з другої – проблеми аварійного стану з проявами нарівні конкретних елементів – складових, з третьої – реставраційні методики, які застосовуються на рівні конкретних елементів для ліквідації їх аварійного стану.

Аналіз реставраційного досвіду років незалежності України доводить, що в сучасних умовах запорукою ефективної комплексної реставрації є розробка науково-технологічної і організаційної документації на проведення ремонтно-реставраційних робіт. Основними складовими для ефективної організації якості ведення реставраційних робіт були розроблені і затверджені проекти організації робіт на весь комплекс споруд і проекти виконання робіт на кожен конструктив і вид робіт.

Зміна економічних і політичних обставин в державі призвела до зміни ролі реставрації. Зокрема, можна спрогнозувати на найближчу перспективу, що актуальним залишиться ліквідація аварійного стану пам'яток. Крім цього, з'явилась проблема сучасного пристосування пам'яток архітектури із збереженням їх автентичності в поєднанні з вимогами комфорту.

Україна як член Конвенції “Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини”, зобов’язана забезпечувати охорону, збереження в належному стані культурної спадщини, що розташована на своїй території.

Для ліквідації аварійного технічного стану пам’яток в державі, проведення робіт по консервації, реставрації з пристосуванням необхідно розробити “Комплексну державну програму по збереженню пам’яток архітектури і містобудування”, де на основі Реєстру пам’яток і паспортизації по кожній пам’ятці розробити перспективних план проведення науково-проектних і підрядних ремонтно-реставраційних робіт з визначенням: черговості робіт, джерел фінансування, потреби в матеріально-технічних і людських ресурсах, рекомендаціях по пристосуванню. Фактично це план галузевого прогнозування по реставрації пам’яток в державі на найближчі роки в розрізі кожної області, міста, селища.

Так, в 1987 році був розроблений перспективний план проведення науково-проектних і ремонтно-реставраційних підрядних робіт на пам’ятках архітектури та містобудування з визначенням першочергових проблем, заходів і фінансових потреб. Ця програма передбачала збір даних про технічний стан пам’яток архітектури і містобудування, визначення першочергових об’єктів і переліку необхідних протиаварійних заходів, групування об’єктів для максимальної концентрації робіт, по пам’ятках областей розроблялись за спеціальною формою інвентарні картки. По кожній пам’ятці обов’язково визначалась значущість об’єкта як обґрунтування для охоронного статусу і % втрат, технічний стан, первісна функція. На основі цієї структури було розроблено 6 карто-схем. На першій карті показувалось розміщення пам’яток, їх технічний стан, матеріал з класифікацією по первісному призначенню. На другій карті відображались пам’ятки за значущістю і давні поселення з історичною забудовою. На третій – відображались свідчення про сучасне пристосування пам’яток і ведення реставраційних робіт. Четверта, п’ята і шоста карти зображали структуру реставраційної галузі України і розташування підрозділів. Там же відображались перспективні пропозиції щодо реорганізації структурних підрозділів.

Реєстр пам’яток повинен включати відомості про місцезнаходження об’єкта, рельєф, ґрунти, фонову забудову, інженерні мережі, відомості про об’ємно-планувальні та конструктивні особливості, архітектурні та конструктивні вузли та деталі, декор в інтер’єрі та в екстер’єрі, будівельні та опоряджувальні матеріали, а також історичні довідки, бібліографічні дані, архівні дані, архітекторів.

Список використаних джерел

1. Державні будівельні норми України. Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам’ятках культурної спадщини ДБН В.3.2-1-2004. – Держбуд України: Київ, 2005. – 121 с.

2. Довідка про кількість пам’яток археології, історії, монументального мистецтва, архітектури і містобудування України станом на 1 січня 2002 року Культура і життя. - 2002. - № 31. - С. 3.

3. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Правова охорона культурної спадщини: Зб. документів. – Х. : ХІК, 2006. – С. 130-132.

4. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004-2010 рр.» від 20 квітня 2004 р. № 1692-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 32. – Ст. 390.

*Книш Валерій Іванович, кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри теорії архітектури?*

Київський національний університет будівництва і архітектури

АРХИТЕКТУРНО-РЕГУЛЯТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТУВАННЯМ БАГАТОКВАРТИРНОГО ЖИТЛА

Мабуть не варто сперечатися з тим, що основою проектування, є діючі у будь-якій країні світу нормативні вимоги. Тому кожен фахівець, який має відношення до містобудування або архітектурного проектування нових будівель або об'єктів реконструкції чи творення інфраструктури та впорядкування територій, та такого іншого у власній професійній діяльності керується визначеними законами, на кшталт Законів України «Про архітектурну діяльність», «Про основи містобудування», а також діючими в Україні ДБН, ДСТУ, тощо. Але не тільки проектанти повинні зважати на це, а й всі інші, хто задіяний на сучасному ринку творення і реалізації нерухомості у широкому розумінні даного поняття. Навіть ті, що так би мовити «замовляють музику». Тобто проектування і будівництво, сплачуючи за це шалені гроші. Саме замовники і інвестори, які фінансують творення майбутнього і, як може комусь здаватися могли б мати певні преференції щодо трактування тих чи інших нормативів. Принаймні, є багато з них, хто так вважає, особливо коли це у не значній мірі суперечить, на їх думку, деяким встановленим правилам чи регуляціям. Не кажучи вже про причетних до проектування чиновників, виробників будівельних матеріалів і інженерного обладнання та іншого оснащення, постачальників продукції, а також генпідрядників і різноманітних субпідрядних організацій та багатьох інших, що мають відношення до реалізації інвестиційно - замовничих намірів забудовника. Усі вони без виключення змушені керуватися законодавством, яке опосередковано управляє суб'єктами містобудування. Тобто є невидимим архітектурно-регулятивним менеджментом, який попри його «віртуальний» вплив є найбільш відчутним в процесах управління проектотворенням. Принаймні якщо мова йде про проектування БЖ, де будь-яке найменше порушення діючих норм і правил відносно легко виявляється навіть не фахівцями, не кажучи вже про тих, хто наглядає за будівництвом. І це є цілковито природно, бо, як не банально звучить, переважна більшість людей є дійсними чи потенційними споживачами житла, які на ньому розуміються. Тим більш городяни, які роками з надією на поліпшення умов помешкання, моніторять запропоноване ринком БЖ для